

GEORGE STEPHĂNESCU, CTITORUL ȘCOLII MUZICALE LIRICE ROMÂNEȘTI

NICOLAE MOISESCU*

Multe din treptele care ridică astăzi edificiul muzicii noastre au fost turnate în cuptorul inimii și minții lui George Stephănescu, de numele căruia sunt legate dezvoltarea pe plan artistic a creației noastre simfonice, începuturile operei românești, formarea unor întregi generații de artiști lirici, a unui public iubitor de muzică și, în general, animarea vieții noastre muzicale timp de aproape o jumătate de veac.

Născut la 13 decembrie 1843 în București, în familia lui Hagi Stephan, președintele Camerei Apelative de Comerț și al Marghioalei Crețescu, fiica logofătului Ion Crețescu din Târgu-Jiu¹, micul George trebuia să îmbrățișeze, după dorința tatălui său, cariera militară.

În casa părintească, încă de la o vârstă fragedă, George Stephănescu a început să se inițieze în muzică ajutat de mama sa care era o bună pianistă și apoi de renumitul profesor Lorenz. Datorită talentului și vocației sale spre muzică, George Stephănescu a compus la numai opt ani „Carolina Polka” și la zece ani „Marșul triumfal”.

După terminarea cursurilor primare se înscrie la Colegiul Sf. Sava, unde, în afara orelor de curs, lua lecții cu profesorul Weineter întru ale armoniei și contrapunctului. La 16 ani, când a absolvit liceul, numărându-se printre elevii frunzași la învățătură, cunoștea deja patru limbi: franceza, italiana, germana și greaca.

În 1864 începe studiile la Conservatorul din București, în clasa de armonie a profesorului Eduard Wachmann², compozitor și pedagog renumit.

După absolvirea conservatorului cu premiul I și medalia de aur, George Stephănescu pleacă la Paris pentru a-și desăvârși cariera, și, grație talentului său remarcabil, devine în curând un distins și strălucit elev.

Datorită contactului nemijlocit cu tinerii parizieni care luptau pentru libertate, frământările politico-sociale ale perioadei de sfârșit a celui de-al III-lea Imperiu Francez, precum și tensiunea faptelor care au precedat războiul franco-prusac, Comuna și asediul Parisului, l-au apropiat pe George Stephănescu de idealul pentru care luptau

* Curtea de Argeș.

¹ V. Firoiu, *Biografii în bronz și marmură*, Pitești, 1972, p. 61.

² Eduard Wachmann, 1836-1908 dirijor, profesor și compozitor român, unul dintre înaintașii muzicii noastre naționale. Prim dirijor al Societății Filarmonice din București, profesor și director al Conservatorului din București.

comunarzii în acel timp. Fiind nevoit să părăsească Franța, el a fost mereu alături de cauza scumpă a poporului francez.

Întors în țară în 1872, George Stephănescu ocupă prin concurs catedra de canto la Conservatorul din București, unde desfășoară o prodigioasă activitate în domeniul muzicii timp de patru decenii.

Sub directoratul lui Ion Ghica devine, în 1875, datorită calităților sale remarcabile, maestru-compozitor al Teatrului Național și director al orchestrei teatrului, funcție ce o deține până în anul 1888.

George Stephănescu a realizat, împreună cu elementele formate de el, mărețul vis al întemeierii Operei Române și are meritul de a fi scris prima simfonie românească, fiind în același timp autorul Uverturii Naționale, una dintre cele mai reprezentative lucrări simfonice din veacul al XIX-lea, bazată pe intonații ale muzicii noastre populare.

Conștiința patriotică, dragostea față de muzica românească l-au făcut pe George Stephănescu să refuze să plece din țară pentru a devenii acompaniatorul cântăreței Adelina Patti.

Atras pe făgașul vieții muzicale românești și, în același timp, prezent cu active participări în viața culturală a țării - membru al Ateneului și al Asociației Presei³ - George Stephănescu a fondat, împreună cu fostul său profesor Eduard Wachmann, „Cercul artistic muzical”, asociație corală care a adus o contribuție însemnată la răspândirea cântecului românesc, la care au aderat renumite personalități ale culturii și artei românești din acea vreme: V. Alecsandri, M. Eminescu, Ion-Luca Caracigiale, George Coșbuc, Ion Ghica, doctorul Carol Davila, doctorul C. Istrati, V. A. Urechea, B. P. Hasdeu, pictorii Theodor Aman, C. D. Mirea, George Petrașcu, artiștii Aristiza Romanescu, C. Nottara, Grigore Manolescu⁴, ale căror nume sunt încrustate în panoul de deasupra ușii de la intrare în casa de la Căpățâneni-Argeș.

Eroismul ostașilor noștri în Războiul pentru Independența României l-a atras și pe George Stephănescu care a pus pe note *Penes Curcanul* de V. Alecsandri, *Peste Dunăre* de Grigore Ventura, *Odă Epică* de Olănescu-Ascanio, lucruri precedate de *Uvertura Națională* - un imn patriotic ce a răscolit dragostea de patrie a poporului român.

Nutrind o puternică dragoste pentru țărani pe care toată viața i-a iubit, George Stephănescu venea adesea la locuința din Căpățâneni, stând de vorbă cu ei. Aici, în aceste locuri încercate de istorie și legendă, a compus minunatele hore pentru pian, adevărate poeme simfonice, așa cum sunt: „În munți”, „Lacrimile”, „În crâng”, „Între flori”, „Visul”, „În alte timpuri”, fiecare redând o imagine vie din viața satelor noastre. În afară de acestea, el a mai compus pentru pian și horele „Nori și soare”, „Sub salcie”, „Idilă”, „Dorul”, „Toamna”, „Primăvara” și „Vara”.

În 1885, George Stephănescu, bucurându-se de concursul artistei Carlota Leria, înființează prima trupă românească de operă compusă numai din artiști români, iar sub bagheta dirijorală a compozitorului român a cântat la București vestita cântăreață Adelina Patti. Spectacolele de operă și operetă organizate de George Stephănescu, au adus în fața publicului la finele veacului XIX: „Carmen”, „Bărbierul

³ V. Firoiu, *op. cit.*, p. 63.

⁴ *Ibidem*, p. 65.

din Sevilla“, „Fra Diavolo“, „Faust“, „Traviata“, „Mignon“, „O noapte în Granada“, Zâna Albă“, creând astfel și o școală a genului, pentru publicul atunci în formare⁵.

George Stephănescu a fondat în 1892 „Compania lirică română“ care a dat o serie de spectacole în sala Teatrului Liric. „Teatrul de muzică - arăta compozitorul - este una din manifestările artei, care contribuie la dezvoltarea gustului în toate clasele societății, la întărirea cultului frumosului care înobilează și înalță inima poporului“⁶.

Prin diversitatea genurilor, ca și prin valoarea lor artistică, creația lui George Stephănescu a avut o însemnătate deosebită în dezvoltarea muzicii românești, el contribuind la îmbogățirea mijloacelor de expresie, la crearea unui stil al muzicii noastre simfonice și de cameră.

Folosind experiența înaintașilor, George Stephănescu scrie „Uvertura Națională“ - prima lucrare simfonică românească bazată pe melodii inspirate din folclor și „Simfonia în la major“, prima simfonică românească. În domeniul muzicii de cameră a scris „Octetul în sol major“ și „Septetul în sol major“. De asemenea, a scris o serie de cântece cu acompaniament de pian pe versurile poezilor noștri: M. Eminescu, V. Alecsandri, Al. Vlahuță, Traian Demetrescu, Iulia Hasdeu. De o frumoasă inspirație melodică sunt cântecele pe versuri de M. Eminescu: „De ce nu vii?“, „Pe lângă plopii fără soț“, „Somnoroase păsărele“, „La steaua care a răsărit“, „Și dacă ramuri bat în geam“.

Unul din cele mai plăcute cântece pe care le-a compus George Stephănescu este „Mândruțiță de la munte“, ca și melodiile cu caracter patriotic „Sus inima“ pe versuri de G. Coșbuc, „Marșul steagului“, „Cântec Eroic“. A scris apoi o seamă de romane și șansonete pe versuri de Victor Hugo și alții.

În genul muzicii corale, George Stephănescu a lăsat o serie de lucrări cu caracter istoric „Legenda lui Ștefan Vodă“ - neterminată, lucrări pe versurile poezilor clasici „Codrule, codruțule“, etc. Deosebit de interesant, este și corul a capella „Banul Mărăcine“ inspirată de V. Alecsandri, iar din creația vocal-simfonică, „Imnul Agrarienilor“ și lucrarea cu caracter social „Visul sclavului“.

Muzica dramatică constituie un alt aspect al creației lui George Stephănescu care compune muzica unor piese ca „Oedip și Electra“ de Sofocle, „Hamlet“ de Shakespeare, „Fecioara din Orleans“ de Schiller, „Angelo“ de Victor Hugo și altele. De asemenea, a compus muzica la spectacolele renumite cum sunt: „Căpitanul Negru“ după Stoenescu, „Amilcar Barca“ după Bengescu-Dabija, „Fata de la Cozia“, „Pygmalion“, „Cazacii și polonii“, „Răzvan și Vidra“, „Fântâna Blanduziei“, „Despot Vodă“, „Ovidiu“ etc.

O contribuție însemnată a adus-o și în domeniile operei și operetei. Muzica la operetele sale „Mama soacră“, pe text de Theodor Speranța și „Cometa“ sunt apropiate ca factură de opereta franceză. Dintre lucrările de mari proporții destinate scenei și care s-au bucurat de un mare succes a fost și „Sânziana și Pepelea“ după feeria lui V. Alecsandri.

În 1905, George Stephănescu este numit inspector general al învățământului muzical pe întreaga țară. În vederea organizării pe baze noi a învățământului, el a

⁵ V. Tomescu, *George Stephănescu, un înaintaș al muzicii noastre, compozitor de seamă și întemeietor al Teatrului românesc*, în „Muzica“, Revistă a Uniunii Compozitorilor din România Supliment nr. 1, 1954.

⁶ V. Firoiu, *op. cit.*, p. 65

elaborat un „Proiect de regulament pentru școala de muzică și declamațiune“ și a compus o serie de liduri pe texte de autori români, publicând și două volume de coruri destinate repertoriului școlar.

Pedagog de frunte al școlii muzicale românești, George Stepfănescu are meritul de a fi lansat pe cântăreața româncă de renume mondial Hariclea Darclee cunoscută în marile metropole ale lumii sub numele de „Privighetoarea Carpaților“, ca și pe Rodica Nestorescu⁷, care, în 1907, a făcut cunoscut cântecul românesc la „Scala“ din Milano. Tot lui George Stepfănescu îi datorează succesul în muzică baritonul A. Eliade, baritonul Gr. Alexiu, soprana Alexandrina Gavala, tenorii Gabrielescu și Dumitrescu și mulți alții.

George Stepfănescu constituie în istoria muzicii noastre o pildă cu adevărat măreață prin bogata sa activitate și sacrificiile pe care le-a făcut pentru muzica românească. În toți acești ani a scris 150 de lucrări care au îmbogățit patrimoniul muzical românesc, un adevărat geniu creator ale cărui melodii au fost integrate în circuitul valorilor muzicale transmise din generație în generație, cântate de popor fără să mai fie amintit autorul, aparținând de-a dreptul națiunii.

Dar marile realizări pentru care și-a consacrat întreaga viață George Stepfănescu nu au fost întotdeauna pe placul politicienilor vremii, care erau invidioși pe succesele lui și ostili convingerilor sale în folosul țărânimii, fapt ce a dus până la desființarea postului din corpul profesoral al Conservatorului. Legat de acest așezământ, a trebuit să sprijine dezvoltarea teatrului din mijloace personale, fără să primească salariu și numai prin grija lui Spiru Haret, ministrul învățământului, i s-a alocat o diurnă reparatorie pentru munca sa.

A ajuns la o vârstă înaintată și nemulțumit de politica ostilă a guvernului față de rezolvarea problemei țărănești din 1907, ca și de declanșarea primului război mondial, George Stepfănescu se retrage la casa sa de la Căpățâneni, în mijlocul țăranilor pe care i-a iubit și care i-au inspirat multe din lucrările sale, în pitorescul peisaj al Argeșului de care îl legau multe amintiri din tinerețe, găsindu-și liniștea ce și-o dorea în acea perioadă frământată de evenimente politice. „Când am ajuns la țară - scria de la Căpățâneni, în iulie 1919, compozitorul - și am intrat în curte, acasă, la vederea locurilor și lucrurilor unde trăisem o viață întreagă cu scumpii mei copilași, am început să plâng amarnic“.

În anul 1921, la vârsta de 78 de ani a trăit să vadă împlinirea visului pentru care a luptat. A luat ființă Opera Română, moment important în viața muzicală a României, așezământ pe care-l prefigurase încă din tinerețe.

La 25 aprilie 1925 se stinge din viață la vârsta de 82 de ani compozitorul George Stepfănescu, cel ce a compus, a gândit și a luptat pentru afirmarea muzicii românești, înscriindu-se în Phanteonul spiritual al muzicii și al marilor valori naționale.

În casa de la Căpățâneni în care a trăit compozitorul George Stepfănescu și care oferă un minunat cadru pentru creație, personalități de frunte ale culturii române, venite în vizită sau la odihnă, s-au inspirat din comorile inepuizabile ale portului, cântecului și peisajului argeșean, comori ce au fost transpuse pe pânză, în muzică sau în opere literare. Aici, în una din vizitele pe care le-a făcut lui George Stepfănescu - ne

⁷ Ibidem.

relatează Gabriel Stepfănescu - Ion Luca Caragiale a compus drama „Năpasta”. Suchianu, unul din prietenii lui Caragiale, a lăsat prețioase însemnări în această direcție. Astfel, geneza „Năpastei” ar fi fost cunoașterea unei fete, de o rară frumusețe, care servea la o cârciumă din satul Tigveni de pe Topolog, în județul Argeș; la plecare, minunându-se de frumusețea ei, Caragiale a primit de la un flăcău acest răspuns: „Ei, boierule, pentru fata asta o să se facă moarte de om”. Autorul dramatic ar fi „văzut în vorbele flăcăului tema unei drame de la țară” și ar fi început însăilarea ei prin 1884⁸.

Clădirea, ridicată în 1873, adăpostește astăzi un bogat material documentar și obiecte ce au aparținut compozitorului, precum și o colecție de istorie și artă populară. În fața casei s-a ridicat pe un soclu, în semn de prețuire, bustul celui care prin întreaga sa activitate a contribuit la întemeierea Operei Române.

⁸ Șerban Cioculescu, *Viața lui I. L. Caragiale*, ediția a II-a revăzută, Editura pentru Literatură, București, 1969, p. 245.